

Vol.
Fredagen den 10 februari 1967

Språkvårdsspalten

1

Vad betyder ordet *diger*? — Det kan återges med 'stor', men har en bismak av 'tjock, svällande'. Man talar om 'en diger volym, en diger bok'. Mera förr än nu kunde det brukas om personer. Norrmännens Olav den helige gick under medeltiden under det respektlösa namnet *Olav den digre*. Ordet *digerdöden*, som betecknar den svåra pesten på 1300-talet, betyder 'den stora döden'.

Diger eller *deger* är vanligt i ortnamn. *Degerby* finns både i Nyland och i Föglö i den åländska skärgården. Det är också känt i Österbotten. Från Oravais kan jag nämna *Digermossen* och *Digersandviken*. De uttalas nu med »tjockt» l-ljud i stället för med r. Det väldiga flyttblocket *Oxkangar stenkyrkan* kallas på 1700-talskartor för *Degerstenen*.

2

Skall ordet *psykologi* uttalas med s- i början eller bör man uttala det med ps-? — Förbindelsen ps- i början av ord är ursprungligen främmande för svenskan. Därför kom orden *psalm* och *psaltare*, som är av grekiskt ursprung liksom övriga ord på ps- att börja uttalas med bara s-, när de kom in i svenskan under medeltiden. Övriga ord på ps- har upptagits i svenskan under senare tid, då man började efterlikna det grekiska uttalet vid universiteten, och har därför bevarat uttalet med ps-. Det heter därför *psykologi* med ps-, liksom i andra ord som kommer av grekiskans psyke »själ», och det heter *pseudonym* »täcknamn» med ps-. Uttalet »sykologi» kan förekomma, men anses avgjort vara mindre värdat än det med ps-. (I engelskan uttalas de motsvarande orden med bara s-, och det uttalet har måhända smittat av sig i svenskan.)

Slutsatsen blir alltså: säg »salm» och »saltare», men däremot »psykologi» med ps-!

3

Kan ordet *mogna* användas t. ex. i uttryck som »Solen mognar frukterna»? — Det citerade uttrycket innehåller *mogna* i s. k. transitiv användning, dvs *mogna* följs av ett ord som anger det som är föremål för solens inverkan. Det är inte omöjligt att använda »mogna» på detta sätt, men det är mindre vanligt och förekommer sällan i tal. Ordböckerna upptager exempel som »Ni kan själva mogna bananerna». Slutsatsen blir alltså att det är möjligt att säga »Solen mognar frukterna».

4

Vad betyder ordet *utkomst*? — Ordet kan sägas betyda »levebröd». Man säger t. ex. Han får sin utkomst av privatlektioner. — Det kan tilläggas att »utkomst» inte kan brukas om att någonting utkommer i tryck (Boken kommer ut nästa månad), utan man brukar andra uttryck, t. ex. just *komma ut* eller *publiceras*.

5

Varför förkortas »klockan» icke *klo* på svenska? Det finska »kello» förkortas ju *klo*. — När man förkortar »klockan» till *kl*, beror det på regeln att i svenskan avbryta förkortningen »t. ex.; »s. k.» för »t-ill exempel», s-å k-allad». Om man däremot sammandrar ett ord och behåller första och sista bokstaven, kanske också någon mellanliggande, kan förkortningen sluta på vokal eller konsonant, exempelvis *hr*, *ca*, *dr*. (I sådana fall utsättes ingen punkt efter ordet.)

CARL-ERIC THORS